

*Л.М. Семенець,
аспірант кафедри педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка*

ПРОФЕСІЙНА ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ: ЗМІСТОВО-ПОНЯТТЄВИЙ АНАЛІЗ

Україна як рівноправний член світового товариства, прийняла цілу низку заходів на законодавчому рівні, які визначають, що найбільшою цінністю освітньої галузі держави є особистості учня і студента.

Сучасне соціальне замовлення висуває принципово нові вимоги до педагогічних кадрів, адже сприяти формуванню креативної особистості може тільки вчитель, який сам є творчою особистістю. Сьогодення ставить високі вимоги до майбутніх учителів, а тому підвищення якості професійної підготовки студентів, зокрема формування їх творчої активності, має бути пріоритетною проблемою вузівської освіти [1: 5]. Вища освіта має забезпечувати фундаментальну наукову, професійну (фахову, психолого-педагогічну, практичну) підготовку майбутніх учителів. Якість професійної підготовки педагогів забезпечується широким спектром засобів, які сприяють оновленню змісту навчального процесу відповідно до останніх досягнень науки і практики, підвищення науково-педагогічної кваліфікації вчителів через залучення їх до науково-дослідної діяльності. Таким чином, важливим завданням вищої педагогічної освіти є формування професійної готовності майбутніх фахівців.

З огляду на вищезазначене, зростають вимоги до професійної підготовки вчителя, який має забезпечити реалізацію нової концепції розвитку освіти й, насамперед, виховання підростаючого покоління, здатного до саморозвитку та самореалізації в соціально значущій діяльності. Тому **актуальною є проблема формування професійної готовності майбутніх учителів до розвитку математичних здібностей у школярів.**

Проблема готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності одержала широке висвітлення в теорії і практиці, була предметом дослідження вчених у різних галузях (О.О. Абдуліна, Л.М. Ахмедзянова, І.М. Богданова, А.Д. Ганюшкін, М.І. Дьяченко, І.А. Зязюн, Т.О. Ільїна, Л.В. Кондратова, Н.В. Кузьміна, З.Н. Курлянд, А.Ф. Ліненко, В.О. Сластьонін, Р.І. Хмелюк та інші).

Метою статті є здійснення теоретичного аналізу понять *"готовність"*, *"професійна готовність"*, *"професійна придатність"*.

Аналіз наукових та науково-методичних джерел дає нам можливість стверджувати, що проблему готовності вчителя до роботи в школі вивчають різні науки: філософія, психологія, педагогіка. Відповідно до цього ми виділяємо три підходи до проблеми дослідження: філософський (В.Г. Нестеренко, О.М. Леонтьєв, К.Х. Момджян та інші); психологічний (О.В. Биков, М.І. Дьяченко, О.Г. Ковальов, В.О. Моляко, К.К. Платонов, С.Л. Рубінштейн та інші); педагогічний (Н.В. Кузьміна, Є.С. Кузьмін, О.Г. Мороз, Н.Є. Мойсенюк, Л.В. Романенко, О.І. Щербаков та інші).

Аналізуючи різні дослідження розуміння готовності до педагогічної діяльності, можна виділити кілька напрямів як поєднання певних вимог до особистості вчителя. Певний рівень знань, умінь, навичок та значущих особистісних якостей особистості (Н.В. Кузьміна, В.А. Крутецький, О.М. П'єхота, І.П. Підласий, О.І. Щербаков та інші); як здатність до творчості (О.С. Булатова, О.В. Волошенко, В.В. Ягупова та інші); як рівень сформованості педагогічної культури (А.В. Барабанщиков, Г.П. Васянович, Л.Г. Лаптев, В.А. Романець, С.О. Черепанова та інші); як поєднання різних за змістом видів готовності (О.Г. Мороз, В.О. Сластьонін та інші).

Результати вивчення та аналіз наукових досліджень свідчать, що існують різні підходи до визначення поняття *"готовність"*. На сьогодні не існує загально прийнятого тлумачення готовності. Найчастіше термін *"готовність"* тлумачать як певну здатність до здійснення діяльності.

Виникнення стану готовності до діяльності починається з постановки мети на

основі потреб та цілей або усвідомлення людиною окресленого перед нею завдання. Наступним є розробка плану, моделей, схем подальшої дії. Потім людина приступає до втілення готовності, застосовує певні засоби та прийоми діяльності, порівнює хід роботи, що виконується та проміжні отримані результати з окресленою метою, вносить корективи.

Таким чином, стан готовності майбутніх учителів до діяльності має складну структуру. Учені по-різному визначають структуру професійної готовності фахівця: одні з них компонентами готовності називають ставлення особистості до діяльності, мотиви, знання, навички і вміння, сукупність професійних особистісних якостей (Н. Горбач, Н. Кічук, А. Лисенко та інші); інші виокремлюють такі складові, як мотиваційний, змістовий, процесуальний, організаторський (Н. Кузьміна, Л. Спірін, В. Сластьонін, О. Щербаков та інші); мотиваційний, когнітивний, емоційно-вольовий компоненти (В. Моляко, Ю. Машбиц, О. Тихомиров).

Структурні компоненти готовності повинні бути представлені, як взаємозалежні та в сукупності давати чітке уявлення про те, якими якостями повинен володіти фахівець, які завдання він буде вирішувати в процесі професійної діяльності.

Зокрема, у словнику із психології готовність визначається як "стан підготовленості, у якому організм налаштований на дію чи реакцію" [2: 2-4].

Визначення готовності до педагогічної діяльності дає Г.В. Троцько. Автор розуміє під готовністю цілісне, особистісне утворення, що забезпечує високий рівень педагогічної діяльності і охоплює професійно-педагогічні погляди і переконання, професійну спрямованість психічних процесів, професійні знання, професійно самовдосконалюватися.

І.П. Підласий готовність учителя до педагогічної діяльності визначав через "професійний потенціал педагога" і "педагогічний професійний потенціал". Він пояснював: "Професійний потенціал (від лат. *potencia* – узагальнена здатність, можливість, сила) - головна характеристика педагога. Це сукупність об'єднаних у систему природних і придбаних якостей, які визначають здатність педагога

виконувати свої обов'язки на заданому рівні... Професійний потенціал може бути визначений і як база професійних знань, умінь в єдності з розвинутою здатністю педагога активно мислити, творити, діяти, втілювати свої наміри в життя, досягати запроєктованих результатів" [3: 253-256].

Професійно обумовлені вимоги до вчителя в педагогіці виражаються термінами "*професійна придатність*" і "*професійна готовність*". Під професійною придатністю розуміють сукупність психічних і психофізіологічних особливостей людини, які необхідні для досягнення успіху в обраній професії. Під професійною готовністю – психологічну, психофізіологічну, фізичну готовність (тобто професійну придатність) та науково-теоретичну і практичну підготовку педагога [4: 98].

На теперішній час виникають протиріччя між вимогами, які представлені до особистості і діяльності вчителя і фактичним рівнем готовності випускників педагогічних освітніх закладів до виконання ними своїх професійних функцій; між типовою системою підготовки вчителя і індивідуально-творчим характером його діяльності. Це призвело до різкого зниження соціального статусу і престижу педагогічної професії.

Визначаючи головне завдання школи – "надати учням глибокі, міцні знання з основ наук" В.О. Сухомлинський підкреслював необхідність "поєднання теоретичних знань з практичними вміннями в такому напрямі, щоб повною мірою розкривалися індивідуальні задатки, здібності та нахили". Він стверджував, щоб відкрити перед учнями іскорку знань, учителям треба увібрати море світла, ні на хвилину не відходячи від променів вічно сяючого сонця знань. Предметом серйозної уваги вчителів Павлишської школи була характеристика індивідуальних особливостей розумового розвитку дитини. Головною метою навчання вважав всебічний розвиток особистості. Тому велику увагу приділяв розробці шляхів, методів, форм роботи вчителя щодо реалізації особистісно орієнтованого підходу до дитини та розробив систему принципів, які мають підвищити його ефективність. Серед основних вимог до вчителя педагог вважав такі: любов до дітей та власної справи, високі моральні

якості, високий кваліфікаційний рівень, творчий підхід до навчання та виховання.

Розв'язання цієї проблеми ми пов'язуємо із створенням інноваційних методів у системі професійної підготовки майбутніх фахівців, формуванням їх навчально-професійної діяльності.

Під час навчання у вузі студенти повинні отримати не лише базову професійну підготовку, але й у них необхідно сформувати готовність до самоосвіти.

У поняття готовності до самоосвіти вчителя закладено такий зміст:

а) знання про різноманітні періодичні наукові, методичні та популярні педагогічні видання, що висвітлюють нові досягнення в педагогіці, передовий досвід учителів і можуть надати допомогу вчителю в його повсякденній праці, творчому пошуку;

б) оволодіння навичками самостійної роботи з літературою;

в) потяг до постійного поповнення своїх знань та бажання удосконалення своєї професійної майстерності.

"Праця педагога, - як відзначав В. Сухомлинський, - це насамперед напружена праця серця, і лише тому, що це праця серця, це й творчість розуму...Немає в світі важчої, виснажливішої для серця праці, ніж праця педагога...Педагог має володіти талантом любові до людини, праці, постійно зберігати бадьорість духу, ясність розуму, свіжість вражень, сприятливість почуттів"[5: 341-342].

Таким чином, змістово-поняттєвий аналіз підходів до трактування понять "готовність", "*професійна готовність*", "*професійна придатність*" у педагогіці та психології дозволяє зробити висновок про їх комплексний і багатоаспектний характер, тісний зв'язок зазначених понять з діяльнісним і особистісним (суб'єктним) підходами, необхідність системного аналізу предмету нашого дослідження.

Потребово-мотиваційний компонент професійної готовності майбутніх учителів математики, як важлива складова діяльнісного підходу, має бути

предметом наших подальших досліджень.

Література

1. Національна доктрина розвитку освіти у столітті: Проект // педагогічна газета. - №7. -2001. – С. 4-6.
2. Ребер А. Большой толковый психологический словарь. Том 1 (А-О): пер. с англ. М.: Вече, АСТ, 2000. – 364 с.
3. Подласый И П. Педагогика: Новый курс: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений: В 2 кн. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. - Кн. 1.- 576 с.
4. Слостенин В.А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки. – М.: Просвещение 1976. – 160с.
5. Сухомлинський В.О. Вибрані тв. У 5 т., Т. 2, - К.: Рад. шк., 1976-1977. С. 341-342.
6. Сухомлинский В.А. Павлышская средняя школа: Избр. произв. В 5-ти Т. – К.: Рад. школа – 1980. – Т. 4. – С.7-410.